

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

ТЕЗИ

II Міжнародної науково-практичної конференції
**«ПСИХОЛОГІЯ СВІДОМОСТІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

21 березня 2018 року

Переяслав-Хмельницький, Україна

Ministry of Education and Science of Ukraine
State Higher Educational Establishment «Pereyaslav-Khmelnytskyi State
Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda»

THESES

International Scientific and Practical Conference

**PSYCHOLOGY OF CONSCIOUSNESS: THEORY AND
PRACTICE OF SCIENTIFIC RESEARCHES**

March 21, 2018

Pereyaslav-Khmelnytskyi, Ukraine

УДК 159.922(082)

ББК 88.3я43

П 86

Психологія свідомості: теорія і практика наукових досліджень – 2018: Тези II міжнародної науково-практичної конференції (21 березня 2018 року, м. Переяслав-Хмельницький) / Відп. ред. О.В. Дробот; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – м. Переяслав-Хмельницький, 2018. – 263 с.

Редакційна колегія:

Калмикова Л.О. д.психол.н., професор, завідувач кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти ПХДПУ ім. Григорія Сковороди; Данилюк І.В. д.психол.н., професор, декан факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка; Волженцева І.В. д. психол.н., професор кафедри психології ПХДПУ ім. Григорія Сковороди; Лозова О.М. д.психол.н., професор, завідувач кафедри практичної психології Інституту людини Київського університету ім. Бориса Грінченка; Семиченко В.А. д.психол.н., професор, професор кафедри педагогіки та психології професійної освіти Національного авіаційного університету; Роменкова В.А. професор факультету соціальних наук Ризька Академія педагогіки і управління освітою.

У збірнику подано тези доповідей учасників II Міжнародної науково-практичної конференції «**Психологія свідомості: теорія і практика наукових досліджень**» яка відбулася в українському науковому просторі з означеної проблематики.

У матеріалах доповідачів відображаються основні вектори психологічних досліджень свідомості за напрямками: теоретико-методологічні проблеми свідомості як предмета психологічних досліджень; психологія свідомості: правові, етнічні, професійні, релігійні, регуляторні та ін. аспекти; знакові структури свідомості та внутрішній світ особистості: візуальні і вербальні репрезентації; когнітивні аспекти соціалізації та самовизначення особистості; розвиток мовної свідомості особистості; розвиток свідомості на різних етапах онтогенезу в умовах освітнього середовища; свідоме й несвідоме: проблема співвідношення в психічній організації індивіда; самосвідомість і рефлексивна самоорганізація особистості; ментальні репрезентації й міфотворчість у соціокультурному просторі України та інших країн.

Рекомендовано вченою радою ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (протокол №7 від 03.03. 2018 р.)

УДК 159.922(082)

ББК 88.3я43

П 86

© ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2018

*ПСИХОЛОГІЯ СВІДОМОСТІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА НАУКОВИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ – 2018*

ЗМІСТ

Теоретико-методологічні проблеми свідомості як предмета психологічних досліджень.....6

Бочелюк В.Й. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ЗАСОБІВ
МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ НА СВІДОМІСТЬ ПІДЛІТКІВ..... 6

Данилюк І. В., Ларін Д. І. ФЕНОМЕН ІСТОРИЧНОЇ СВІДОМОСТІ В КОНТЕКСТІ
СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ..... 10

Дробот О.В. ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОСВІДОМОСТІ
СУБ'ЄКТА ДІЯЛЬНОСТІ..... 15

Пустовий С.А. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ БАЗИС ПСИХОСЕМАНТИЧНОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ..... 19

Тепляков М.М. КАТЕГОРИЯ «ИДЕАЛЬНОЕ» И МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ
ФЕНОМЕНА СОЗНАНИЯ В ПСИХОЛОГИИ..... 22

Семиченко В.А. СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД К АНАЛИЗУ КАТЕГОРИИ СОЗНАНИЯ...26

Фурман А.В. СВІДОМІСТЬ ЯК ОНТОПСИХІЧНА ДІЙСНІСТЬ: СУТНІСНІ КОНТУРИ
ПІЗНАННЯ.....33

Шевченко Н.Ф. ФЕНОМЕН СВІДОМОСТІ: СУЧАСНІ ПСИХОЛОГІЧНІ
КОНЦЕПЦІЇ.....37

Психологія свідомості: правові, етнічні, професійні, релігійні, регуляторні та інші аспекти..... 41

Волеваха І.Б., Волеваха Д.С., ВПЛИВ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЧИННИКІВ НА
СПРЯМОВАНІСТЬ ЕКОЛОГІЧНОГО СВІТОГЛЯДУ ОСОБИСТОСТІ..... 41

Волженцева И.В. ОСОЗНАНИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО РЕАГИРОВАНИЯ НА
РЕГУЛЯЦИЮ ПСИХИЧЕСКИХ СОСТОЯНИЙ ЛИЧНОСТИ ЭМОЦИОГЕННЫМИ
СПОСОБАМИ..... 45

Дроздов О. Ю. ПРОЯВИ ТОПОФІЛІЇ ТА ТОПОФОБІЇ У МАСОВІЙ ГЕОПОЛІТИЧНІЙ
СВІДОМОСТІ СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ.....50

Калмиков Г. В. УСВІДОМЛЕННЯ ЯК ЧИННИК ОВОЛОДІННЯ ТА ВОЛОДІННЯ
МАЙБУТНІМИ ПСИХОЛОГАМИ ПРОФЕСІЙНИМИ ЗНАННЯМИ Й ДІЯМИ..... 54

Каменська Н.Л., Іванова М.Д. ПСИХОСЕМАНТИЧНА ДІАГНОСТИКА ПРИХОВАНИХ МОТИВІВ ПРАЦІ СПІВРОБІТНИКІВ МИТНИХ ОРГАНІВ.....	58
Кудрявцева О.К. ПСИХОЛОГІНІ АСПЕКТИ СПРИЙНЯТТЯ КОЛЬОРУ В СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ БУДІВЕЛЬНОГО ДИЗАЙНЕРА.....	62
Музиченко І.В. ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ ЕТНІЧНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	64
Панов М.С. РЕКЛАМА ЯК ЗАСІБ МАНІПУЛЮВАННЯ СВІДОМІСТЮ ПІДЛІТКІВ..	66
Родіна Н.В. ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЯК РЕГУЛЯТОРНОГО АСПЕКТУ СВІДОМОСТІ У ОСІБ З ШИРОКИМ СПЕКТРОМ ДЕЗАДАПТАЦІЙНИХ ПОРУШЕНЬ.....	69
Сабол Д.М. ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТНІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ЮНАКІВ ТА ЮНОК.....	74
Семенюта А.А. УСВІДОМЛЕННЯ ПІДЛІТКАМИ СВОГО СТАНУ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ УЯВИ	78

Знакові структури свідомості та внутрішній світ особистості: візуальні і вербальні репрезентації.....83

Гусакова М.П., Фурта И.Ю. ВЛИЯНИЕ МЕНТАЛЬНОГО ОПЫТА НА ПОНИМАНИЕ ЛОГИЧЕСКИХ И ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ПАРАДОКСОВ.....	83
Дроздова Д.С. АРХЕТИПНА СИМВОЛІКА ТА МЕТАФОРА ЯК СПОСОБИ ТА ФОРМИ ГЛИБИННОГО ПІЗНАННЯ.....	87
Калмикова Л.О. ОСМИСЛЕНІСТЬ В РОЗУМІННІ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ МОВНИХ ЗНАНЬ	90
Крилова-Грек Ю. М. ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ ПОНЯТТЯ «ВІЙНА» В СУЧАСНОМУ МЕДІЙНОМУ ПРОСТОРІ.....	94
Рудницкая С.Ю. МИФ КАК ФЕНОМЕН СОЗНАНИЯ.....	97
Лісойван О.В. ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИМВОЛЬНИХ СИСТЕМ ОСОБИСТОСТІ У ПРОЦЕСІ РОБОТИ З ЖІНКАМИ В СТАНІ ДЕЗАДАПТАЦІЇ.....	101
Тітов І.Г. ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ УТВОРЕННЯ СВІТОГЛЯДНИХ СТРУКТУР ОСОБИСТОСТІ.....	105
Ткачишина О.Р. СВІДОМІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В ПЕРІОД СУСПІЛЬНИХ ЗМІН: ХАРАКТЕРИСТИКА СТЕРЕОТИПІВ.....	108

Когнітивні аспекти соціалізації та самовизначення особистості.....112

Большакова А.М. ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ПОТРЕБИ У СМИСЛІ ЖИТТЯ ТА СУБ'ЄКТИВНА КАРТИНА ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ В ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ	112
Горбань Г.О. РОЛЬ АКТИВНОСТІ СУБ'ЄКТА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ.....	114
Заверуха О. Я. ДЕЯКІ АСПЕКТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ В МЕЖАХ ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ	116
Зазимко О.В. САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ ЇЇ САМОПРОЕКТУВАННЯ.....	119
Івашкевич Е.З., Михальчук Н.О. РІВНІ ТА ВИДИ ІНТЕЛЕКТУ ОСОБИСТОСТІ...	123
Кондрашихин А.Б. КОГНИТИВНІ СПОСОБНОСТІ СТУДЕНТІВ В ОСВОЕННІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ.....	127
Костюченко О.В. ПЕРЦЕПТИВНА АКТИВНІСТЬ У СКЛАДІ МЕДІАПЕРЦЕПТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ФАКТОР СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ.....	131
Косянчук С.В. СОЦІАЛІЗАЦІЯ ТА САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ: АПГРЕЙДЕРИ ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ.....	136
Панченко В.О., Фера С.В. АКМЕОПСИХОЛОГІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК УМОВА ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ У КОНТЕКСТІ ЇЇ ПРОФЕСІЙНО-ДІЯЛЬНІСНОЇ СФЕРИ.....	140
Семенюк Н. С. ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ ЧИННИКІВ НА ПРОФЕСІЙНИЙ АСПЕКТ ТА ЖИТТЄВІ ОРІЄНТАЦІЇ МЕДИКІВ.....	143
Храбан І. А., Храбан Т. Е. ОСОБЛИВОСТІ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ НЕПРАВДИВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ.....	147
Холод О.М. КОГНІЦІЯ В МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ.....	151
Ющенко І. М. АДАПТИВНА ФУНКЦІЯ ПОКАЗНОГО СПОЖИВАННЯ У ПІДЛІТКІВ...	156

Розвиток мовної свідомості особистості..... 160

Івашкевич Е.Е. АДАПТАЦІЯ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ МЕХАНІЗМ СТАНОВЛЕННЯ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕРЕКЛАДАЧА.....	160
Савчин О.М. РОЗПОВІДІ РІЗНОЇ ТИПІЗАЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ МАЛЕНЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ.....	164

Якушко К.Г. РОЗВИТОК МОВНОЇ СВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ АГРОІНЖЕНЕРІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ..... 168

Розвиток свідомості на різних етапах онтогенезу в умовах освітнього середовища.....170

Войтко О.К. ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ТЕРМИНОЛОГИЯ КАК ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СОЗНАНИЯ СТУДЕНТОВ..... 170

Дроздова М. А. СОЦІАЛЬНІ УЯВЛЕННЯ ПРО БЕЗПЕКУ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У БУДЕННІЙ СВІДОМОСТІ ЧЕРНІГІВСЬКИХ СТУДЕНТІВ..... 173

Позняк Т.М ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ-СИРИТ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ 177

Примак Ю.В., ПРОФЕСІЙНА САМОСВІДОМІСТЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ЖІНОЧОЇ СТАТІ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ 181

Рахманов В.О. РОЗВИТОК СВІДОМОСТІ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА В УМОВАХ ОСВІТНЬО-ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ..... 184

Роменкова В. ПРОБЛЕМА СТРУКТУРИ САМОСОЗНАНИЯ И ОСОБЕННОСТИ ЕГО ФОРМИРОВАНИЯ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА..... 188

Свідоме й несвідоме: проблема співвідношення в психічній організації індивіда..191

Хомич Г.О., Войтенко О.В., СВІДОМЕ ТА НЕСВІДОМЕ У ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ.....191

Самосвідомість і рефлексивна самоорганізація особистості..... 195

Білоус О.В. ОСОБЛИВОСТІ САМОРЕГУЛЯЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХІМІЇ В ПРОЦЕСІ РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧ..... 195

Бондар Л.В. РЕФЛЕКСІЯ ЯК УМОВА УСПІШНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ..... 198

Доценко В.В., Ларіонов С.О. САМООРГАНІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ РЕСУРС СТРЕСОСТІЙКОСТІ..... 203

Дятленко Н.М. РОЗВИТОК САМОПОВАГИ У ДОШКІЛЬНИКІВ: ФОРМУВАЛЬНИЙ ЕТАП..... 207

Зарецька О.О. РЕФЛЕКСИВНИЙ АСПЕКТ САМОПРОЕКТУВАННЯ ДОРΟΣЛОЇ ОСОБИСТОСТІ..... 210

Кобильченко В. В. САМОПІЗНАННЯ ЯК СКЛАДНА ІНТЕГРАТИВНА ВЛАСТИВІСТЬ ОСОБИСТОСТІ..... 214

Красильников И.А. КОНФЛИКТНОГЕННОСТЬ ЛИЧНОСТИ КАК ПРОБЛЕМА САМОСОЗНАНИЯ	217
Лаптева Н. Л. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗМІСТУ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ НА ПРИКЛАДІ ДИНАМІЧНИХ ТЕОРІЙ.....	221
Малько Т.В., Николаев Л.О. ДОВІРА ДО СЕБЕ ЯК ФЕНОМЕН РЕФЛЕКСИВНОЇ САМООРГАНІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ	225
Омельченко І. М. РЕФЛЕКСІЙНИЙ КОМПОНЕНТ УСВІДОМЛЕНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА ІЗ ТИПОВИМ ТА ЗАТРИМАНИМ РОЗВИТКОМ.....	229
Поплавский Н.Н., Полещук Ю.А. МОТИВАЦИОННАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ У СТУДЕНТОВ.....	234
Радько О.В. ТАНЦЮВАЛЬНО-РУХОВА ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СПРИЙНЯТТЯ ПОЗИТИВНОГО Я-ОБРАЗУ ОСОБИСТОСТІ.....	237
Савченко О. В. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕФЛЕКСІЇ СВОЄРІДНІСТЬ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ	240
Яковицька Л.С. РЕФЛЕКСІЯ ЯК ЧИННИК САМОРЕАЛІЗАЦІЇ У НАУКОВО-ТЕХНІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	244

Ментальні репрезентації й міфотворчість у соціокультурному просторі України та інших країн..... 247

Акімова Н.В. МІФ ПРО ПСИХОЛОГІВ НА УКРАЇНСЬКИХ САЙТАХ НОВИН.....	247
Афанасьева Т., Мазниченко М. МИФОЛОГИЧЕСКИЕ ИСКАЖЕНИЯ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРИЕМСТВЕННОСТИ В ОБРАЗОВАНИИ	250
Новикова Г. ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЕ ИЗУЧЕНИЕ МИФОЛОГИЗИРОВАННЫХ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ ПЕДАГОГОВ.....	254
Тюнников Ю. ПСИХОЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ МИФОЛОГИЗАЦИИ.....	258

2. Гуткина, Н.И. Личностная рефлексия в подростковом возрасте : автореферат диссертации / Н.И. Гуткина. – Москва, 1983. – 24 с. <http://www.psychlib.ru/inc/absid.php?absid=162974> . – 19.00.07 - педагогическая, детская и возрастная психология.
3. Карпов А. В. Психология рефлексивных механизмов деятельности/ А.В. Карпов — Москва: Институт психологии РАН , 2004. — С. 31.
4. Кон И.С. В поисках себя. Личность и ее самосознание / Игорь Семенович Кон. – Москва: Политиздат, 1984 – 151 с.
5. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / Алексей Николаевич Леонтьев. – Москва: Политиздат, 1975 - .304 с.
6. Скрипкина Т.П. Психология доверия/ Т.П. Скрипкина. – Москва: Академия, 2000 – 264 с.
7. Український Я.І., Штопало Н.Я. Рефлексія як засіб саморозвитку особистості / Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка: Соціологія. Психологія. Педагогіка. – 1999. – Випуск 7. – С. 24 – 27.
8. Эмерсон Р.У. Доверие к себе/ Р.У.Эмерсон,[пер. с англ.– В.Д. Соколова] – Москва: Эксмо, 2003. – С. 21– 43.

Омельченко І. М.

кандидат психологічних наук, с.н.с, старший науковий співробітник
відділу психолого-педагогічного супроводу дітей із особливими потребами
Інституту спеціальної педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

РЕФЛЕКСІЙНИЙ КОМПОНЕНТ УСВІДОМЛЕНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА ІЗ ТИПОВИМ ТА ЗАТРИМАНИМ РОЗВИТКОМ

Визначення місця рефлексійного компонента в генезі комунікативної діяльності як регулятивної системи відкриває перспективу його дослідження у

дошкільників із типовим та затриманим розвитком. Усвідомлена комунікативна діяльність у вимірі Я-Інший (Я-Інший Я) в умовах інформаційного суспільства та постнеокультури передбачає здатність суб'єкта не тільки до безпосередніх, а й опосередкованих комунікативних дій із різними партнерами, які спрямовані не тільки на інформаційний обмін, а й на породження «цінностей-образів», як результату зв'язку явищ та актів природи, людини, культури, суспільства. За таких умов фокус дослідження комунікативної діяльності у дітей дошкільного віку зміщується у вимір Я-Інший (Я-Інший Я) і передбачає розвиток здатностей розуміти ментальні стани Іншого, децентрації власної суб'єктності, толерантного ставлення до різних ціннісно-сміслових переваг з метою співпраці з дорослими та однолітками.

Комунікативна діяльність у соціокультурному вимірі має ноуменально-феноменальну природу (Грачов, 2008). Феноменальний бік втілюють інформаційні процеси, які мають дихотомічний характер, тобто визначають зміст внутрішнього та зовнішнього світу і запускаються психологічними механізмами зовнішнього та внутрішнього діалогу, що сприяють досягненню взаєморозуміння, координації, узгодження. Ноуменальний бік презентований внутрішньою комунікативною діяльністю, яка обумовлює породження «цінностей-образів», які дозволяють суб'єктам спілкування продукувати нові смисли та цінності, що сприяють розвитку кожного з них, і суспільства загалом. На рефлексійному рівні комунікативної діяльності відбувається перехід інтерспілкування у інтраспілкування (інтрасуб'єктний тип взаємодії), оскільки реалізується «означення» смислу, перехід його з емоційної форми в раціональну. На вище названому рівні через рефлексійну децентрацію (парасоціальний та інтерсуб'єктний типи взаємодії) стає можливим уміння помістити себе в позицію Іншого та актуалізується здатність до його ціннісно-сміслового визначення, а відтак, – до встановлення співзначення та співрозуміння із ним (Омельченко, 2017).

Саме тому, метою тез є з'ясування генези рефлексійного компонента комунікативної діяльності в дошкільному віці. Визначена нами мета вимагає

теоретичного обґрунтування необхідності дослідження інтрасуб'єктного та парасоціального стосунку Я з Іншим (улюбленою іграшкою, уявним партнером, анімаційним персонажем) та визначення психологічних механізмів його реалізації.

Науковець А. Шаров (2006) розглядає рефлексію як основоположний психічний механізм самоорганізації людини й виходить у дослідженні її методологічних основ на категорію «межа», що розкриває свій зміст у інтенціональній активності суб'єкта і неможлива без неї. Реалізуючи особистісний підхід до рефлексії, яка під цим кутом зору «виступає смисловим центром внутрішньої реальності людини і всієї її життєдіяльності в цілому» (Росохін, 2010), прагне підняти статус цього поняття, розглядаючи його не як функцію, а як внутрішню роботу, активний процес породження нових смислів, розвитку суб'єктності та особистості загалом, а основним її механізмом за таких умов постає внутрішній діалог.

Ключовими типами взаємодії, у яких актуалізується механізм внутрішнього діалогу у контексті нашого дослідження, постають інтрасуб'єктна та парасоціальна. Інтрасуб'єктна взаємодія і взаємини (Я-персоналізований Інший) презентовані спілкуванням із улюбленою іграшкою і уявним компаньйоном. Парасоціальна взаємодія і взаємини (Я-символічний Інший) втілюється у комунікативному стосунку з анімаційними персонажами як моделями суб'єктів. Провідним зовнішнім фактором розвитку суб'єктності дошкільника виступає справжня діалогічна взаємодія з іншою людиною як носієм суб'єктності, оскільки вона реципронна. Однак, тільки за посередництва внутрішнього (рефлексійного) діалогу стає можливим вихід за межі власної суб'єктивності у простір цінностей і смислів, які виступають джерелом повноцінного співбуттєвого комунікативного стосунку з Іншим.

Відтак, у структурі комунікативної діяльності відбувається поступовий перехід від інтерсуб'єктного спілкування, обумовленого безпосередністю комунікативної ситуації, до інтрасуб'єктного та парасоціального, що за характером реалізації виступає рефлексійним (ціннісно-смисловим) утворенням,

у межах якого дошкільник стає здатним до творення розуміння і співрозуміння з Іншим у надситуативному вимірі людського буття.

Важлива роль у породженні цінностей і смислів у структурі рефлексійного компонента комунікативної діяльності належить психологічному механізму символізації (Веракса, 2012; Знаков, 2005; Мамардашвілі, 1992; Поляков, 2014, 2016; Сергієнко, 2016; Татенко, 2009; S. Juszczuk, 2015 та ін.).

Для повноцінної реалізації рефлексійного компонента комунікативної діяльності важливої ролі набуває розуміння й адекватна інтерпретація символічного зображення будь-якої комунікативної ситуації. Відтак, щоб між суб'єктами комунікативної діяльності відбулося взаєморозуміння кожному з них необхідно не тільки відтворити реальні причинно-наслідкові зв'язки і відносини, а й виявити вторинний символічний смисл, породжений творчою діяльністю людини чи людства (Знаков, 2005). На непересічну роль символізації як психологічного механізму, завдяки якому реалізується комунікативна діяльність дотримується О. Сергієнко (2016). Дослідниця зауважує, що на рівні когнітивної функції втілюється осмислення (породження смислів, особистісних смислів, цінностей). Регулятивна функція актуалізується в переживанні, що вказує на ставлення до події або ситуації приводячи до можливих змін в Я, і лише за її посередництва задіюється комунікативна функція як спрямованість на значущі аспекти реальності, які поєднують у співбуттєву спільність Іншого та Я.

Таким чином, тільки при наявності смислів можливе розуміння, тільки через переживання з'являється можливість смислопородження і зміни поведінки, її контролю, й, відповідно, спрямованість особистості забезпечує вибірковість і певний характер комунікативних взаємодій. При цьому, на різних рівнях психічного названі функції реалізуються у відповідності з рівнем розвитку суб'єкта.

Парасоціальний та інтрасуб'єктний типи взаємодії допомагають запуснути ключову функцію й одночасно механізм усвідомлення – рефлексійну децентрацію (здатність «бути собою та Іншим»). Рефлексійна децентрація актуалізується за посередництва цінностей, механізму символізації,

внутрішнього діалогу у якому суб'єкт через переживання трансформує власний досвід адже починає «дивитися на себе очима Інших», а відтак наближається до узгодження особистісного та соціального смислу комунікативної дії в ситуації невизначеності.

Література:

1. Грачев В. И. Феномен социокультурной коммуникации в современной художественной культуре: информационно-аксиологический анализ: диссертация ... доктора культурологии: 24.00.01 / В. И. Грачев; [Место защиты: Моск. гос. ун-т культуры и искусств]. – Санкт-Петербург, 2008. – 347 с.: ил.
2. Знаков В. В. Психология понимания: Проблемы и перспективы / В. В. Знаков. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2005. – 448 с.
3. Омельченко І. М. Сутнісні модуси категорії «комунікативна діяльність» в дискурсі постнекласичної психології / І. М. Омельченко // Психологія і особистість. – 2017. – №.1 (11). – С. 25–40.
4. Россохин А. В. Рефлексия и внутренний диалог в измененных состояниях сознания. Интерсознание в психоанализе / А. В. Россохин. – Москва : Когито-Центр, 2010. – 304 с.
5. Сергиенко Е. А. Современная тенденция в психологии развития: переход к общим моделям / Е. А. Сергиенко // Мир психологии. – 2016. – №1 (85). – С. 40–53.
6. Шаров А. С. Онтология психологических механизмов рефлексии [Электронный ресурс] / А. С. Шаров // Электронный научный журнал «Вестник Омского государственного педагогического университета». – Выпуск 2006. – С. 112–120.